

INVESTITSIYA FAOLIYATINI KREDITLASH

Ilmiy rahbar: **Juliboy o‘g‘li Oybek**

SamISI, “Bank ishi” kafedrası katta o‘qituvchisi

Abdukarimov Q.

SamISI, Bank-moliya xizmatlari fakulteti talabasi

Annotatsiya: Loyihalarni tahlil qilishning asosiy masalalaridan biri bu inson omili hisoblanadi. Bu loyihalar insonlarning turmush darajasini oshirish va ularning hayotini yengillashtirishga qaratilgan bo‘lishi kerak. Investetsiya loyihalarida, tadbirkorlarning biznes rejalarida birinchi navbatda foyda olish maqsadi yotadi. Investitsiya loyihalari tahlilining davlat organlari tomonidan qarab chiqilganda, ular davlat va aholining manfaatlaridan kelib chiqib bu loyihalarga baho beradilar. Loyihalarning amalga oshirilishining samaraliligida ijtimoiy tahlilning ahamiyati katta o‘rin tutadi.

Kalit so‘zlar: Investitsiya, kreditlash, loyiha, tahlil, tijorat banklari.

Аннотация: Одним из главных вопросов анализа проектов является человеческий фактор. Эти проекты должны быть направлены на повышение уровня жизни людей и облегчение их жизни. В инвестиционных проектах и бизнес-планах предпринимателей первой целью является получение прибыли. Когда инвестиционные проекты анализируются государственными органами, они оценивают эти проекты исходя из интересов государства и населения. Значимость социального анализа важна для эффективности реализации проектов.

Ключевые слова: Инвестиции, кредитование, проект, анализ, коммерческие банки.

***Annotation:** One of the main issues in project analysis is the human factor. These projects should be aimed at improving people's living standards and making their lives easier. In investment projects and business plans of entrepreneurs, the first goal is to make a profit. When investment projects are analyzed by government agencies, they evaluate these projects based on the interests of the state and the population. The importance of social analysis is important for the effectiveness of project implementation.*

***Key words:** Investments, lending, project, analysis, commercial banks.*

Milliy urf odatlar, o'rtacha umr ko'rish davomiyligi, yoshlarning vazni va boshqalar Xalqaro investitsion jozibadorlikni aniqlashda hisobga olinadi. Ijtimoiy tahlilning birinchi bosqichi maqsadli aholini aniqlashdan iborat guruh, uning hajmi va tarkibi. Agar mahalliy aholi ishtirok etmasa rejalashtirish jarayonida loyiha mahalliy sharoitga mos kelmasligi mumkin. Jahon mamlakatlari va moliya institutlari tajribasida Ijtimoiy-madaniy va demografikani to'liq hisobga olmaslik ijtimoiy tahlildagi xususiyatlar loyihalarning samarasizligiga olib keldi. Bunga Nil daryosida qurilgan Asvan tog'ini misol qilish mumkin. Ko'plab odamlarga ta'lim ko'rsatadigan loyihalar muvaffaqiyatli bulishi ularning bazilari sadoqat maqsadini tushunishi va qollab-quvvatlasgi kerak. Shu sababli har xil loyihalar ishlab chiqarish jarayonida u urf-odatlar, mahalliy kadrlar tizimi, aniqlangan tadbirlarni, maqsadlarni inobatga olish kerak.

Milliy iqtisodiyot nuqtai nazardan samarali bo'lgan loyihalar mahaliy aholi uchun tushunarli yoki ularning fikriga kura ahamiyatsiz bulishi mumkin. Oilani rejalashtirish mahaliy aholining o'ziga xos xususiyatlari madaniyat, shuningdek loyihaning maqsadi yoki umumiy maqsadlarga erishishga tarif qiladi. Loyiha natijalari odamlarga bog'liq bulgan yana bir soha loyiha va uning imkoniyatlari sog'likni saqlash sektori o'rtasidagi munosabatlar. Loyiha muvaffaqiyatga erishishining yana bir sharti bu qiziqishni orttirishdir. Loyihada ishtirok etish va qo'llab quvvatlash loyihaning samarali ishlashini ta'minlaydi. Odamlar doimo

o'zgarishlar qilish uchun tavakkal qilishga tayyor bo'lishi kerak. Iqtisodiyot va jamiyatdagi ayollar va qizlar mavqeyi ancha ko'tarildi. Shu sababli ayollar muommolari har doim loyihalarning barcha bosqichlarida baholanishi kerak. Ayollarning iqtisodiy manfaatlarini hisobga olish zarur. Chunki bu muvafaqqiyatning kafolatidir. Ayollarning mehnatiga ko'proq ishonib. Ayollar qishloq xujaligi korxonasi 50-80 foizini tashkil etadi. Ularning ish kuni erkaklarniki bilan bir xil. Dastur o'zida moliyaviy, moddiy va mehnat resurslaridan foydalanishning samaradorligini oshirishni ta'minlashga mo'ljallangan iqtisodiy, tashkiliy-texnik chora-tadbirlarning o'zaro bog'langan kompleksini ifodalaydi. Bunday chora-tadbirlarga: Dastur asosiy ko'rsatkichlarining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish prognozining boshqabo'limlari va respublika Davlat budjeti bilan o'zaro bog'liqligini ta'minlash; Dasturning obyektlarni ishga tushirish bo'yicha ko'rsatkichlarini mablag' bilan ta'minlashning tasdiqlangan manbalari, qurilish industriyasi va qurilish materiallari sanoati quvvatlari bilan muvozanatlash; yangi korxonalarni iqtisodiy va ekologik jihatdan asoslangan holda joylashtirish hamda iqtisodiy rayonlar ixtisoslashtirilishi va kompleks rivojlantirilishi, tabiiy boyliklardan, ishlab chiqarish va noishlab chiqarish infratuzilmalaridan, mehnat resurslaridan yanada samaraliroq foydalanilishini hisobga olgan holda ishlab turgan korxonalarda qo'shimcha quvvatlar tashkil etish kiradi. Investitsiyalar zamonaviy iqtisodiyotda nihoyatda muhim rol o'ynaydi, chunki investitsiyalar bo'sh moliyaviy resurslarga ega bo'lgan bozor sub'ektlari uchun foyda olish maqsadida jamg'armani samarali joylashtirish, iqtisodiyot tarmoqlarining ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishni kengaytirish, aholini ishsiz qatlamlarini ushbu tarmoq korxonalarining ish bilan ta'minlash hamda shu orqali aholi farovonligiga erishishga yordam beradi.

Investitsiya - bu xususiy, davlat korxonalari va tashkilotlari qimmatli qog'ozlarlariga uzoq muddatli qo'yilgan mablag'lardir. Tijorat banklari krediti investitsiyadan quyidagi xususiyatlari bilan farq qiladi: Birinchidan, bank krediti, bank mablag'larini nisbatan qisqa vaqt ichida foydalanishga beradi va kredit summasini hamda u bo'yicha foiz stavkasini o'z vaqtida qaytarishni talab qiladi.

Investitsiyada esa qo'yilgan mablag'lar (qo'yilmalar) hali o'z egasiga qaytarib kelishidan oldin uzoq davr mobaynida bankka daromad olib kelishini bildiradi. Ikkinchidan, bank kreditida kredit munosabatlarini yuzaga keltirish bo'yicha tashabbus qarz oluvchi tomonidan o'rtaga tashlanadigan bo'lsa, investitsiya esa qimmatli qog'ozlar bozorida aktivlarni sotib olishga intiluvchi tijorat banki tashabbus ko'rsatadi. Uchinchidan, bankning kredit shartnomasida bank kam miqdordagi kreditorlar orasida asosiydir. Investitsion shartnomalar esa tijorat banki ko'plab kreditorlardan biridir. To'rtinchidan, bank kreditida bank va qarz oluvchi bevosita kredit shartnoma orqali bog'langan bo'lib, ularning faoliyatiga hech kim aralashmaydi. Investitsiya esa turli xil qimmatli qog'ozlar orqali korxonalar, tashkilotlarning faoliyati bilan bankning faoliyati bog'lanib ketadi.

Tijorat banklari tomonidan investitsion faoliyat olib borishdan asosiy maqsad ularning daromadlilikini va likvidlilikini (bankning faoliyati bo'yicha majburiyatlarini o'z vaqtida bajara olish qobiliyati) ta'minlashdan iborat. Rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotida tijorat banklarining investitsiya siyosati bank faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi va banklarning likvidlilikini ta'minlaydi. Banklarning investitsion faoliyati turli xil qimmatbaho qog'ozlar: oddiy va imtiyozli aksiyalar, obligatsiyalar, davlat qarzдорlik majburiyatlari, depozit sertifikatlari, veksel va boshqalarga mablag'larini qo'yish orqali amalga oshiradilar. Alohida olingan davlatlarda banklar tizimining rivojlanishi va banklar o'tkazadigan opearatsiyalarning turlari va ko'lamiga qarab ularning investitsion faoliyati turli yo'nalishlarga qaratilgan bo'lishi va shu operatsiyalar turlari bo'yicha olinadigan daromad solig'i ham turli xil bo'lishi mumkin. Masalan, Amerika banklari amaliyotida davlatning qisqa muddatli qarz majburiyatlarini ifodalovchi qimmatli qog'ozlariga investitsiya qilish odatda kam daromad keltiradi, ammo ular yuqori likvidlilikka ega va ular bo'yicha to'lanmaslik riski nolga teng bo'lib, bozor stavkasining o'zgarish riski ham kichik bo'lgan qimmatli qog'ozlar hisoblanadi. Uzoq muddatli qimmatli qog'ozlar yuqori daromad keltiradi, shuning uchun banklar ularni muddati tugaguncha

saqlashadi. Banklar o'z mablag'larini munitsipalitetlarning qimmatbaho qog'ozlariga ham qo'yishadi, chunki ular bo'yicha to'lanadigan foiz soliqqa tortilmaydi.

Xulosa. Loyihalarni yaratish bosqichdan samarali amalga oshirish bosqichigacha uning muvafaqqiyati birinchi navbatda mutaxassislar darajasiga bog'liq loyihada ishtirok etish. ijtimoiy muommolar loyihalarning turli bosqichida yuzaga kelishi mumkin. Loyihada salbiy oqibatlarining oldi olinishi, aholining urf odatlari va an'analarga mos bulishi kerak. potensial ijtimoiy muommolarni aniqlash kasbiy tayyorgarlik va ijtimoiy tahlil tajribasi uchun juda muhimdir. Turli xil qishloq xujaligida chorvachilik bilan shug'ullanadiganlarda mutaxasislarning yetishmasligi past samaradorlik sabablaridan biridir. birinchi navbatda davlat tomonidan investitsiyalarni qo'llab quvvatlash uchun qonun loyihasi bilan taklif qilinayotgan imtiyozlar va proferensiyalarga e'tibor qaratish zarur. investitsion hamkorlik umumjahon va milliy muommolarni hal qilishga ximat qilishi kerak.

Har qanday holda ham investitsiya faolligi -bu korxonalarining hayotiy faoliyatini yaxshilashga hamda ularning milliy iqtisodiyotini rivojlantirishiga qaratilgan yul bulishi zarur. Tijorat banklarining investitsiya faoliyati kengaytirilishini yanada rag'batlantirish, iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlashga yo'naltirilgan uzoq muddatli investitsiya loyihalarini moliyalash hajmlarini oshirish uchun ularning resurs bazasini mustahkamlash maqsadida: Ma'lumot uchun qabul qilinsinki, Hukumat tomonidan qabul qilingan qarorlarga muvofiq: tijorat banklarining tuzilmalari qayta tashkil etildi, eng yirik banklarda investitsiya faoliyatini muvofiqlashtirish va monitoring qilish bo'yicha departamentlar (boshqarmalar) tuzildi, investitsiya loyihalarini ekspertiza qilish, moliyalash va amalga oshirilishini monitoring qilish bilan shug'ullanuvchi banklarning tarkibiy bo'linmalari sezilarli ravishda o'zgartirildi hamda ularning funksiyalari kengaytirildi; barcha tijorat banklarida investitsiya faoliyati masalalariga mutasaddilik qiladigan banklar boshqaruvi raislarining o'rinbosarlari lavozimi joriy etildi, ularga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2008-yil 2-oktabrdagi R-3075-sonli farmoyishiga muvofiq o'tkazilgan attestatsiya natijalari bo'yicha qonunchilik

bazasini chuqur biladigan, investitsiya loyihalarini investitsiyaviy moliyalash, tanlab olish va ekspertiza qilish sohasida zarur ko'nikmalarga ega bo'lgan rahbarlar tayinlandi; banklar balansiga qabul qilingan bankrot-korxonalarni moliyaviy sog'lomlashtirish, iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlashga yo'naltirilgan investitsiya loyihalarini moliyalash bo'yicha tijorat banklarining faoliyati rivojlandi. Banklarning umumiy kredit portfeli tarkibida bir yildan ko'proq muddatga berilgan kreditlar hajmi 70 foizdan ortiqroqni tashkil etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining „investitsiyalari va investitsiya faoliyati to'g'risida”gi qonuni.
2. Qalandarov.A „Muommoli kreditlarni minimallashtirish mexanizmlari va usullari”Xalqaro Moliya va bug'galteriya hisobi;Vol.2020;Iss.4, 13-b.
3. Karimova A. M. SOURCES OF FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT AND FACTORS HINDERING THE DEVELOPMENT OF TOURISM ENTERPRISES //Thematics Journal of Business Management. – 2021. – T. 10. – №. 7.
4. Zuhur N. et al. TRANSITION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UZBEKISTAN TO A CREDIT-MODULAR SYSTEM //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2022. – T. 3. – №. 1. – C. 123-127.
5. Tursunov, F. M. (2023). TIJORAT BANKLARIDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH AHAMIYATI. SCHOLAR, 1(30), 75–81.
6. Жулибой угли, О., & Убайдуллаева, Л. А. кизи . (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ БАНКИНГНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. SCHOLAR, 1(29), 66–73.